

Modeliranje celične rasti

Predstavitve diplomskega dela

Domen Vaupotič
Mentor: izr. prof. dr. Miha Lukšič

Univerza v Ljubljani
Fakulteta *za kemijo in kemijsko tehnologijo*

september 2019

Struktura predstavitve

1 Celična rast bakterijske celice

Struktura predstavitve

- 1 Celična rast bakterijske celice
- 2 Matematično modeliranje

Struktura predstavitve

- 1 Celična rast bakterijske celice
- 2 Matematično modeliranje
- 3 Predstavitev modela MD

Struktura predstavitve

- 1 Celična rast bakterijske celice
- 2 Matematično modeliranje
- 3 Predstavitev modela MD
- 4 Rezultati modela

Struktura predstavitve

- 1 Celična rast bakterijske celice
- 2 Matematično modeliranje
- 3 Predstavitev modela MD
- 4 Rezultati modela
- 5 Zaključek

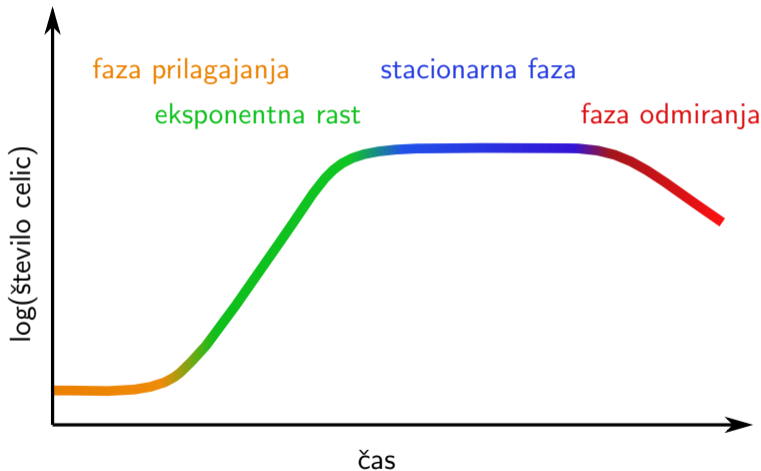
Celična rast bakterijske celice

Modelna bakterija *E. coli*

Molekularnobiološki procesi

- podvojevanje kromosoma
- popravljanje napak na DNA
- transkripcija
- sinteza proteinov
- sinteza ribosomov
- sinteza membrane in celične stene
- ...
- celična delitev

Faze rasti v bakterijski kulturi

Rastna krivulja bakterijske kulture

Eksponentna rast

Definicija

Povečevanje števila celic v eksponentni fazi opišemo z zvezo

$$N(t) = N_0 e^{\lambda t} = N_0 2^{t/\tau},$$

*pri čemer λ predstavlja **hitrost rasti**, τ **podvojevalni čas** in N_0 **začetno število celic**.*

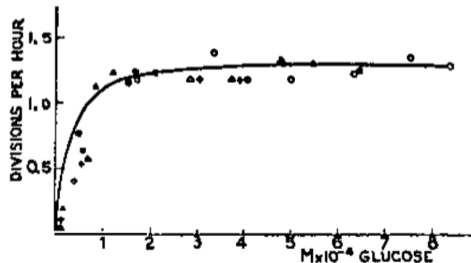
Primerjava hitrosti rasti (λ) in podvojevalnega časa (τ).

τ [min]	λ [1/h]
120	0,35
60	0,69
40	1,04
20	2,08

Začetki raziskovanja bakterijske fiziologije

Definicija

Bakterijski rastni zakon je zveza med hitrostjo rasti λ in zunaj- ter znotrajceličnimi pogoji in parametri celice.

Monodov rastni zakon, $\lambda = \lambda(G)$, 1949

Jacques Monod
(1910–1976)

Vprašanja

- Kateri je omejujoči dejavnik pri največji hitrosti rasti?

Vprašanja

- Kateri je omejujoči dejavnik pri največji hitrosti rasti?
- Kateri nadzorni mehanizmi uravnavajo hitrost rasti?

Vprašanja

- Kateri je omejujoči dejavnik pri največji hitrosti rasti?
- Kateri nadzorni mehanizmi uravnavajo hitrost rasti?
- Kako celica razporeja svoje vire?

Vprašanja

- Kateri je omejujoči dejavnik pri največji hitrosti rasti?
- Kateri nadzorni mehanizmi uravnavajo hitrost rasti?
- Kako celica razporeja svoje vire?
- Kako energijsko učinkovita je celica pri svoji rasti?

Vprašanja

- Kateri je omejujoči dejavnik pri največji hitrosti rasti?
- Kateri nadzorni mehanizmi uravnavajo hitrost rasti?
- Kako celica razporeja svoje vire?
- Kako energijsko učinkovita je celica pri svoji rasti?
- Kako celica časovno in prostorsko usklajuje procese rasti?

Vprašanja

- Kateri je omejujoči dejavnik pri največji hitrosti rasti?
- Kateri nadzorni mehanizmi uravnavajo hitrost rasti?
- Kako celica razporeja svoje vire?
- Kako energijsko učinkovita je celica pri svoji rasti?
- Kako celica časovno in prostorsko usklajuje procese rasti?
- Kako celica prilagodi svoje fiziološke parametre pri menjavi okolja?

Vprašanja

- Kateri je omejujoči dejavnik pri največji hitrosti rasti?
- Kateri nadzorni mehanizmi uravnavajo hitrost rasti?
- Kako celica razporeja svoje vire?
- Kako energijsko učinkovita je celica pri svoji rasti?
- Kako celica časovno in prostorsko usklajuje procese rasti?
- Kako celica prilagodi svoje fiziološke parametre pri menjavi okolja?
- Kako je evolucija vplivala na razvoj fizioloških parametrov?

Matematično modeliranje (bioloških sistemov)

Ideja

Jasno in matematično natančno opisati dogajanje v nekem biološkem sistemu.

Matematično modeliranje (bioloških sistemov)

Ideja

Jasno in matematično natančno opisati dogajanje v nekem biološkem sistemu.

Namen

- združiti raznolike eksperimentalne podatke
- predviditi še neopažene lastnosti in fenotipe
- predlagati nadaljnje eksperimente

Matematično modeliranje (bioloških sistemov)

Ideja

Jasno in matematično natančno opisati dogajanje v nekem biološkem sistemu.

Namen

- združiti raznolike eksperimentalne podatke
- predviditi še neopažene lastnosti in fenotipe
- predlagati nadaljnje eksperimente

Iskanje kompromisa

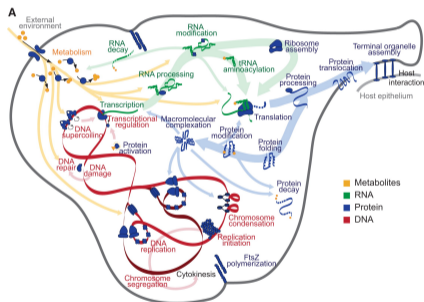
realističnost struktura modela predstavlja resnične procese

natančnost napovedi modela so natančne v primerjavi z eksperimenti

splošnost model je prenosljiv na različne sisteme

Pristopi k modeliranju celične rasti

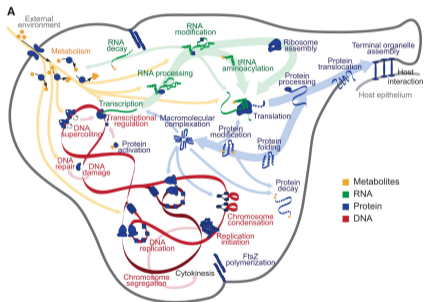
Modeliranje celotne celice

Mycoplasma genitalium. Model sestavljajo 401 gen, 722 spojin, 1857 reakcij in 1836 parametrov. Karr, 2012

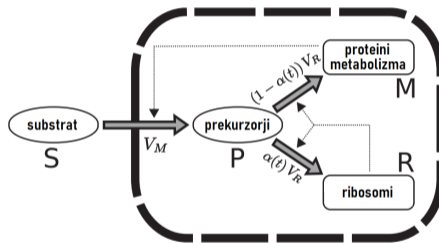
Pristopi k modeliranju celične rasti

Modeliranje celotne celice

Mycoplasma genitalium. Model sestavljajo 401 gen, 722 spojin, 1857 reakcij in 1836 parametrov. Karr, 2012

Poenostavljeni modeli

E. coli. Model sestavljajo 4 spojine, 3 procesi in 5 parametrov. Giordano, 2016

Model rasti MD

Avtorja Arijit **M**aitra in Ken A. **D**ill

Namen modela

Pojasniti, kateri je najpomembnejši evolucijski pritisk na bakterijsko celico.

Celična rast bakterijske celice
○○○○

Matematično modeliranje
○○

Predstavitev modela MD
●○○○○○○○○○○

Rezultati modela
○○○○

Zaključek
○○

G

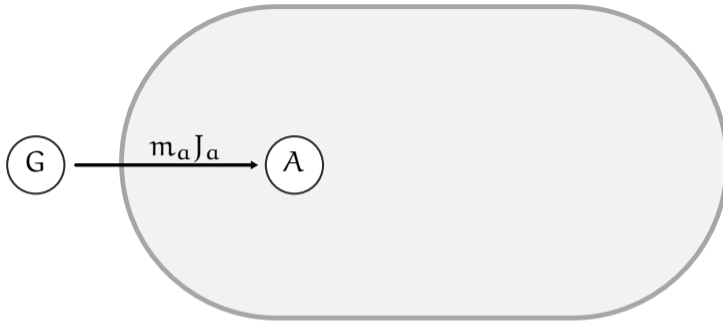
Celična rast bakterijske celice
○○○○○

Matematično modeliranje
○○

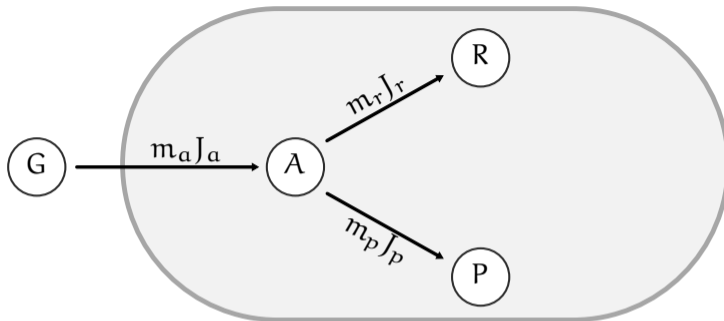
Predstavitev modela MD
○○●○○○○○○○○

Rezultati modela
○○○○

Zaključek
○○

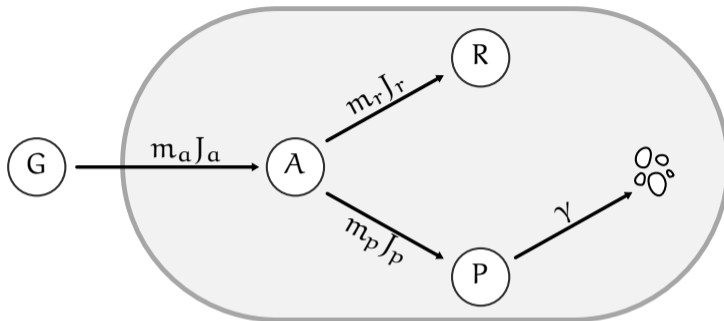
$$\frac{dA}{dt} = m_a J_a$$

$$\frac{dR}{dt} = J_r$$

$$\frac{dP}{dt} = J_p$$

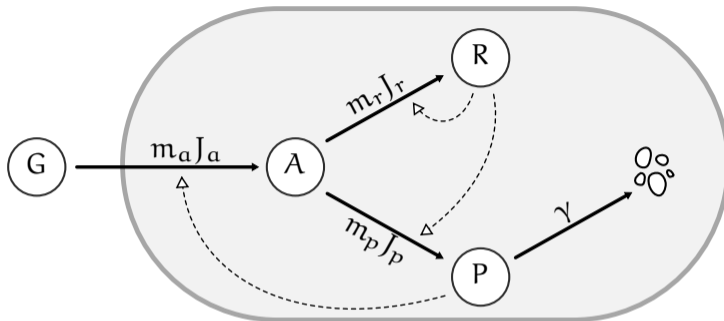
$$\frac{dA}{dt} = m_a J_a - m_r J_r - m_p J_p$$

$$\frac{dR}{dt} = J_r$$

$$\frac{dP}{dt} = J_p - \gamma P$$

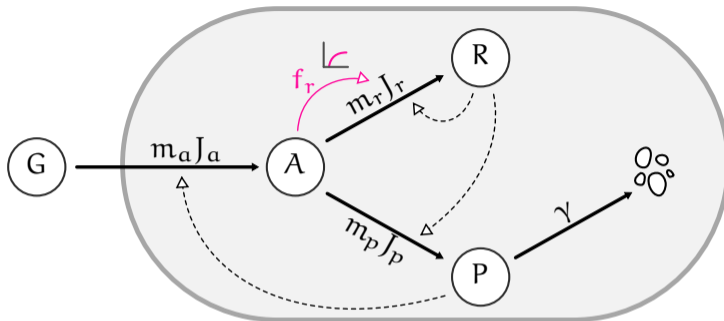
$$\frac{dA}{dt} = m_a J_a - m_r J_r - m_p J_p$$

$$\frac{dR}{dt} = k_r R$$

$$\frac{dP}{dt} = k_p R - \gamma P$$

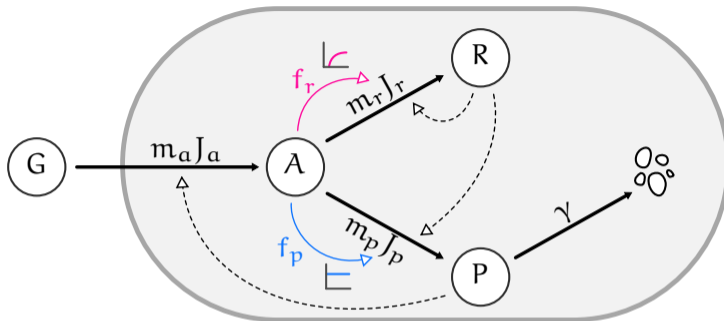
$$\frac{dA}{dt} = m_a k_a^\infty P - m_r k_r R - m_p k_p R$$

$$\frac{dR}{dt} = k_r f_r(A) R$$

$$\frac{dP}{dt} = k_p R - \gamma P$$

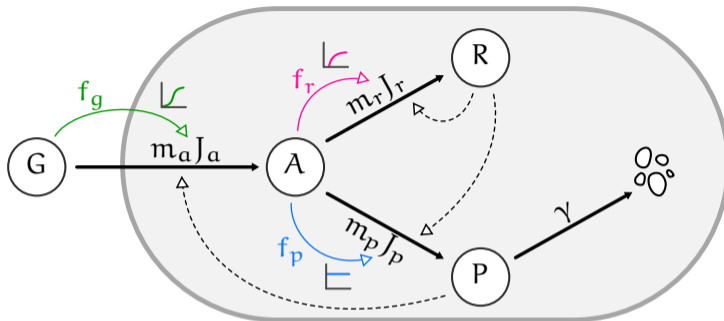
$$\frac{dA}{dt} = m_a k_a^\infty P - m_r k_r f_r(A) R - m_p k_p R$$

$$\frac{dR}{dt} = k_r f_r(A) R$$

$$\frac{dP}{dt} = k_p f_p(A) R - \gamma P$$

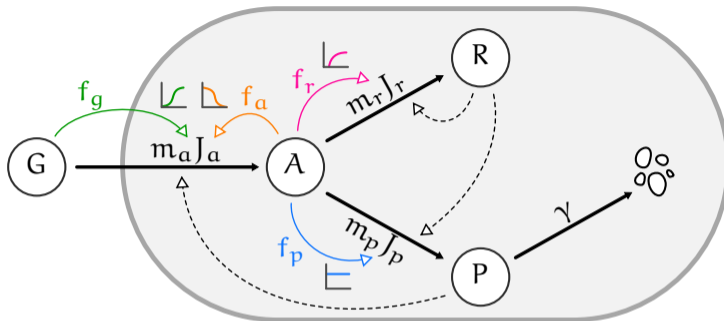
$$\frac{dA}{dt} = m_a k_a^\infty P - m_r k_r f_r(A) R - m_p k_p f_p(A) R$$

$$\frac{dR}{dt} = k_r f_r(A) R$$

$$\frac{dP}{dt} = k_p f_p(A) R - \gamma P$$

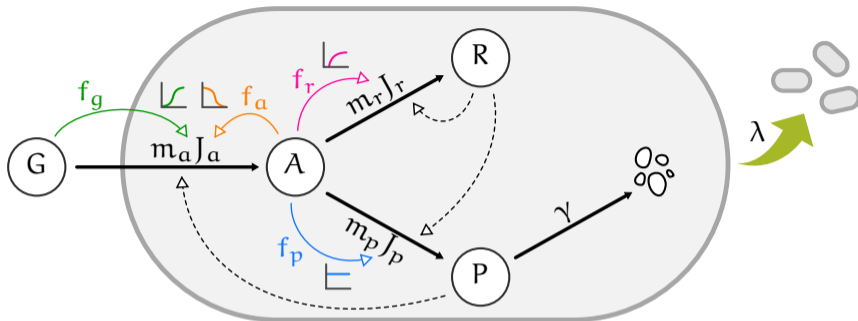
$$\frac{dA}{dt} = m_a k_a^\infty f_g(G) P - m_r k_r f_r(A) R - m_p k_p f_p(A) R$$

$$\frac{dR}{dt} = k_r f_r(A) R$$

$$\frac{dP}{dt} = k_p f_p(A) R - \gamma P$$

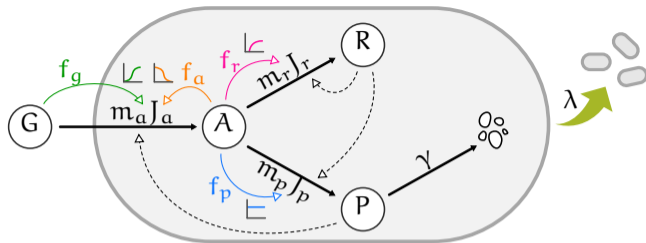
$$\frac{dA}{dt} = m_a k_a^\infty f_g(G) f_a(A) P - m_r k_r f_r(A) R - m_p k_p f_p(A) R$$

$$\frac{dR}{dt} = k_r f_r(A)R - \lambda R$$

$$\frac{dP}{dt} = k_p f_p(A)R - \gamma P - \lambda P$$

$$\frac{dA}{dt} = m_a k_a^\infty f_g(G) f_a(A)P - m_r k_r f_r(A)R - m_p k_p f_p(A)R - \lambda A$$

$$\frac{dR}{dt} = k_r f_r(A)R - \lambda R$$

$$f_r(A) = f_r^\infty \left(1 - \frac{D_r}{A}\right)$$

$$\frac{dP}{dt} = k_p f_p(A)R - (\lambda + \gamma)P$$

$$f_p(A) = f_p^\infty$$

$$\frac{dA}{dt} = m_a k_a^\infty f_g(G) f_a(A)P - m_r k_r f_r(A)R$$

$$f_g(G) = \frac{G^\alpha}{G^\alpha + D_g^\alpha}, \quad f_a(A) = \frac{D_a}{D_a + A}$$

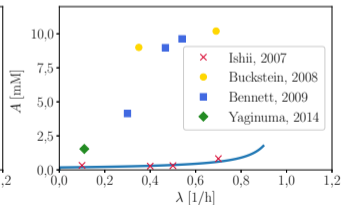
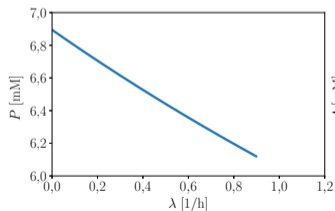
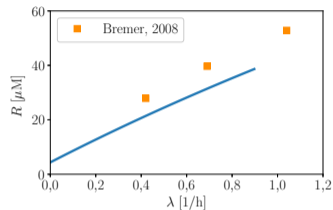
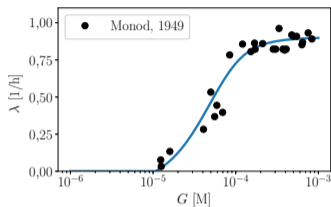
$$- m_p k_p f_p(A)R - \lambda A$$

4 enačbe

$$\rho = M_r R + M_p P$$

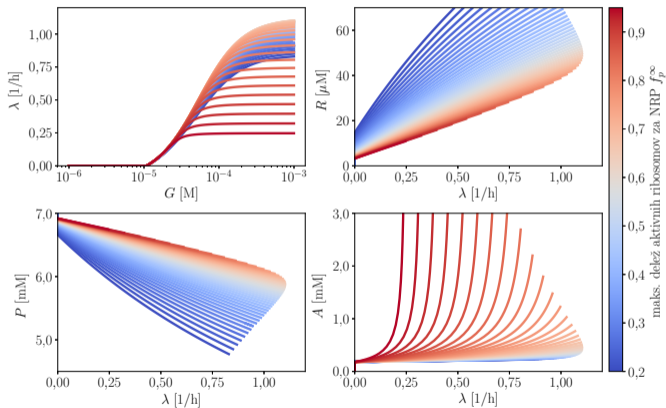
18 konstant

Rezultati modela

Rastni zakon $\lambda = \lambda(G)$ in znotrajcelične koncentracije v odvisnosti od hitrosti rasti

Občutljivost modela

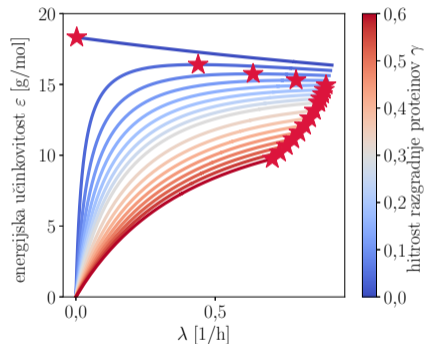
Vpliv maksimalnega deleža ribosomov za sintezo proteinov (f_p^∞)

Energijska učinkovitost celice

Definicija

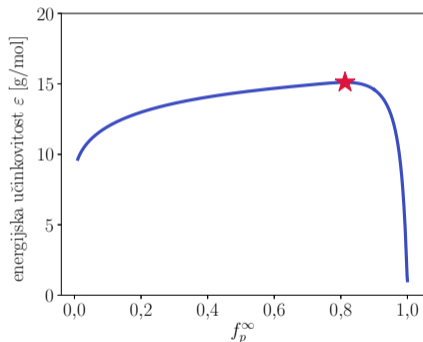
Energijsko učinkovitost celice definiramo kot razmerje med hitrostjo rasti in fluksom pridelave ATP

$$\varepsilon = \frac{\rho}{m_a} \frac{\lambda}{J_a} \quad \left[\frac{\text{g mokre mase}}{\text{mol ATP}} \right]$$

Vpliv razgradnje proteinov (γ) na učinkovitost pri različnih hitrostih rasti

Energijska učinkovitost celice

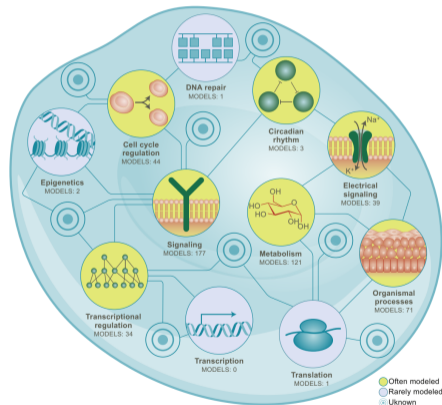
Vpliv maksimalnega deleža ribosomov za sintezo proteinov (f_p^∞) na učinkovitost

Sklep

Celica pri hitri rasti za vsako masno enoto ribosoma proizvede štirikrat več proteinov, saj evlucijski pritisk favorizira energijsko učinkovitost hitrorastočih celic.

Zaključek

- Predstavitev matematičnih modelov celične rasti
- Popravek modela MD z alarmonom (p)ppGpp?
- Razvoj modelov v smeri modeliranja celotne evkariontske celice

Modeliranje človeške celice. *Szigeti, 2018*

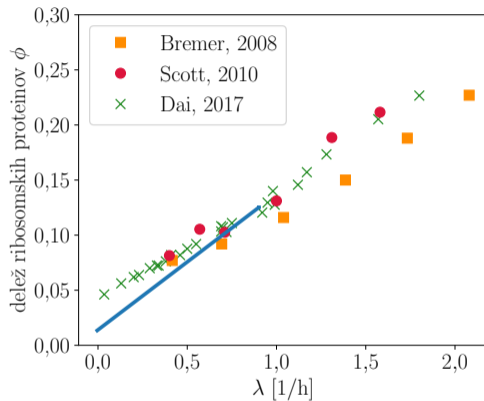
Hvala mentorju, izr. prof. dr. Mihi Lukšiču, za njegovo pomoč in potrpežljivost.

Konstante modela

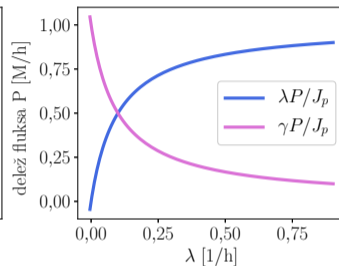
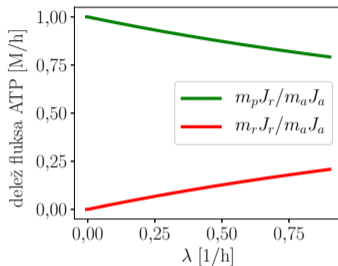
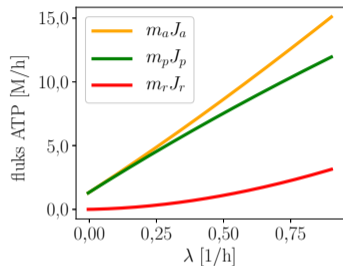
količina	oznaka	vrednost	enota
povprečna molekulska masa ribosomskega proteina na ribosom	M_r	806960	g mol^{-1}
povprečna molekulska masa proteina	M_p	35750	g mol^{-1}
št. molekul ATP na molekulo glukoze	m_a	30	
št. molekul ATP za izgradnjo enega ribosoma	m_r	≈ 89700	
št. molekul ATP za izgradnjo enega proteina	m_p	1950	
hitrost podaljševanja proteina na ribosomu	k'_p	≈ 10	AK/h/RP
hitrost razgradnje proteinov	γ	0,1	1/h

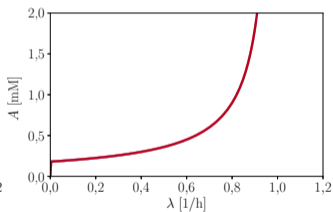
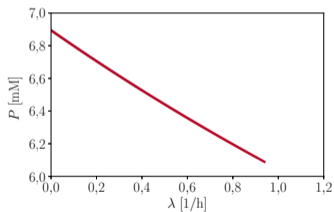
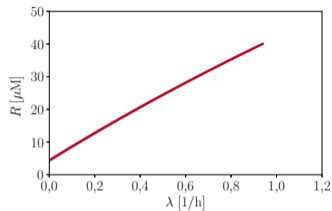
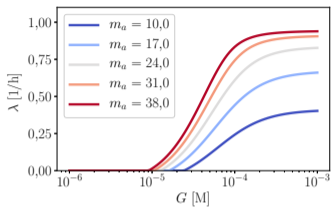
količina	oznaka	vrednost	enota
afinitetna konstanta za transport glukoze	D_g	0,07	mM
afinitetna konstanta za proizvodnjo ATP	D_a	4,0	mM
minimalna koncentracija ATP za biogenezo ribosomov	D_r	0,18	mM
maksimalni delež ribosomov za sintezo ribosomov	f_r^∞	0,2	
maksimalni delež ribosomov za sintezo proteinov	f_p^∞	0,7	
Hillov parameter katabolizma glukoze	α	1,5	
število metaboliziranih glukoznih molekul na uro na proteinsko molekulo	k_a^∞	120	1/h
maksimalno število sintetiziranih proteinskih molekul na uro na ribosom	k_p	215	1/h
maksimalno število sintetiziranih ribosomov na uro na ribosom	k_r	5	1/h

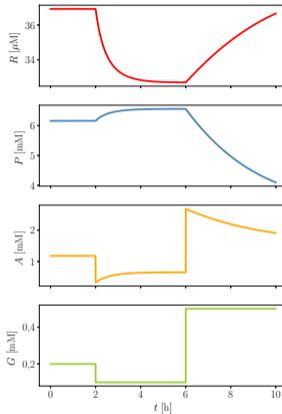
Masni delež ribosomskih proteinov ϕ glede na vse proteine v odvisnosti od hitrosti rasti.

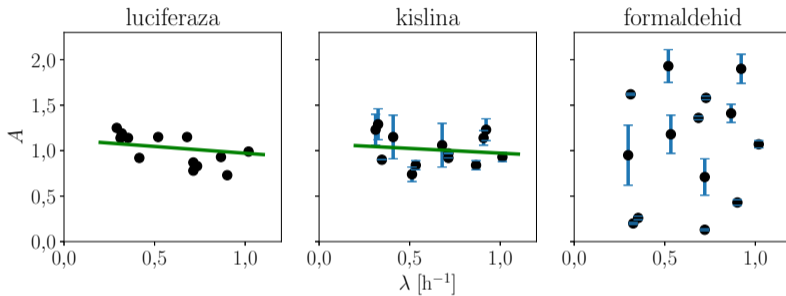
Fluksi metabolitov v odvisnosti od hitrosti rasti. Prikazan je fluks ATP kot posledica proizvodnje ATP in njegove porabe (levo), delež porabe ATP za proizvodnjo ribosomov in proteinov (sredina) in delež redčenja znotrajcelične koncentracije proteinov zaradi njihove razgradnje in zaradi celične rasti (desno).

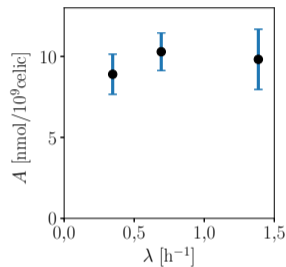
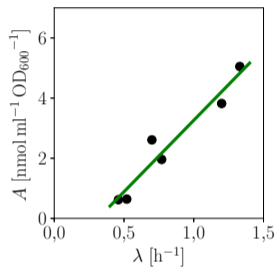
Vpliv katabolične učinkovitosti (m_a).

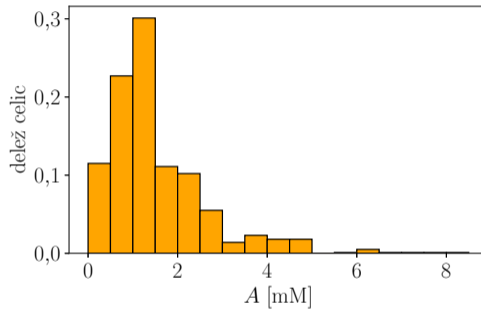
Premik iz začetnega gojišča ($G = 0,2 \text{ mM}$) v revnejše ($t = 2 \text{ h}$, $G = 0,1 \text{ mM}$) in bogatejše gojišče ($t = 6 \text{ h}$, $G = 0,5 \text{ mM}$). Prikazane so časovne spremembe znotrajcelične koncentracije ribosomov, proteinov in ATP.

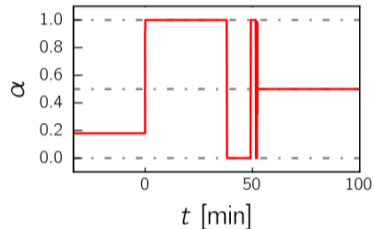
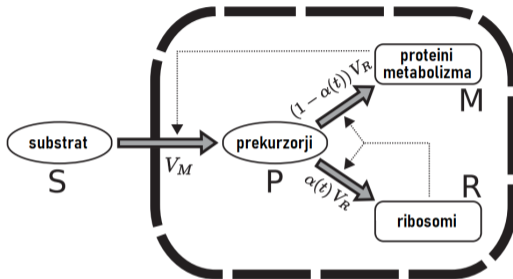
Normirana znotrajcelična koncentracija ATP, izmerjena z metodo z luciferazo, kislinsko ekstrakcijo ter formaldehidno ekstrakcijo. Prirejeno po **Schneider2004**.

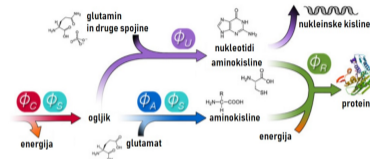
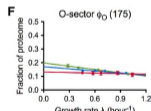
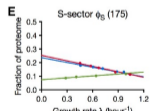
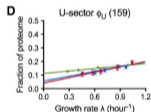
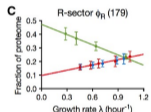
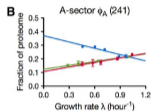
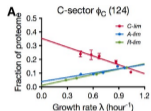
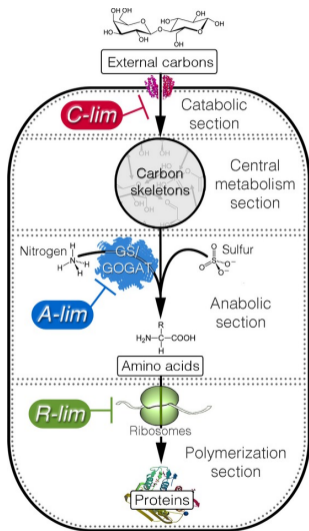
Naraščajoča koncentracija ATP v odvisnosti od hitrosti rasti, kot izmerjeno v **Gaal1997** (levo).
Koncentracija ATP pri treh različnih hitrostih rasti, kot izmerjena v **Buckstein2008** (desno).

Porazdelitev znotrajcelične koncentracije ATP v populaciji celic. Prirejeno po **Yaginuma2014**.

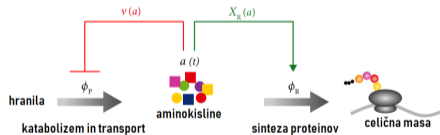
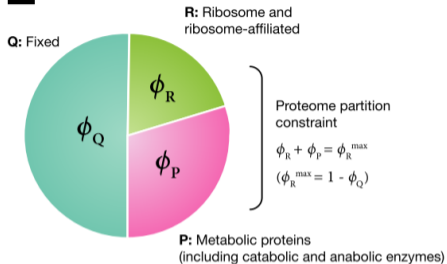

Samopodvajajoči se model celice, kot opisan v **Giordano2016**. Celica iz substrata (S) pridela prekurzorje (P), ki jih nato usmerja v izdelavo proteinov metabolizma (M) ali ribosomov (R), tako da v izdelavo ribosomov usmeri delež prekurzorjev α (leva skica). Po prestavitvi v bogatejši medij ($t = 0$) je optimalna metoda 'bang-bang' (desni graf).

Povezava med metabolnimi fluksi in različnimi skupinami proteoma. Oznaka ϕ_i predstavlja delež skupine i v proteomu. Prirejeno po **Hui2015**

B

Koncentracija aminokislin z negativno povratno zanko inhibira svoj nastanek in transport ter s pozitivno vnaprejšnjo zanko aktivira sintezo proteinov. Prirejeno po **Scott2014**.